

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

DOI: 10.25140/2410-9576-2020-2(21)-6-16

УДК 338.242[005.35:330.341.1]
JEL Classification : J24, O38, Q01Л. В. Лисяк, д. е. н., професор,
В. О. Зюзін, аспірант,
Я. І. Петрова, аспірант**РОЗШИРЕННЯ ДЖЕРЕЛ ФІНАНСУВАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНИХ ПРОГРАМ
ЛЮДСЬКОГО РОЗВИТКУ: ЗАЛУЧЕННЯ СОЦІАЛЬНО ВІДПОВІДАЛЬНОГО БІЗНЕСУ
ТА ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ**

Анотація. У статті розглянуто теоретичні та практичні засади розширення джерел фінансування державних програм соціального спрямування - людського розвитку. Акцентовано увагу на необхідності підвищення ефективності фінансового забезпечення реалізації державних соціальних програм. Найбільш проблемними питаннями визначено відсутність методики оцінки ефективності їх реалізації та обмеженість бюджетних коштів. Окреслено авторський підхід щодо удосконалення оцінювання ефективності фінансування державних соціальних програм. Виявлено, що необхідність вирішення соціальних пріоритетів обумовлює більш активне залучення на засадах партнерства відповідального бізнесу для фінансування державних програм людського розвитку. Визначено напрями удосконалення фінансового забезпечення реалізації державних програм у сфері вищої освіти. Доведено необхідність залучення коштів у соціальну сферу за допомогою інноваційних технологій фінансування, поєднання бюджетної підтримки та інструментів благодійництва, коштів міжнародних фондів, грантового фінансування найбільш ефективних соціальних проектів людського розвитку. Акцентовано увагу на необхідності створення належних умов для зміцнення інституту партнерства та формування на цій основі системи результативної інтеграції фінансових джерел для реалізації державних соціальних програм загалом та програм розвитку вищої освіти зокрема, як невід'ємної компоненти покращення якості життя у суспільстві та основи інноваційного розвитку. Наголошено, що тісна взаємодія держави, соціально відповідального бізнесу, домогосподарств поряд з належно організованим фінансовим контролем (державним і громадським) та дотриманням прозорості, доступності узагальненої звітності сприятиме підвищенню ефективності реалізації державних соціальних програм, як вагомого підґрунтя людського розвитку.

Ключові слова: бюджетні видатки; фінансове забезпечення; програма; оцінка ефективності; соціальна відповідальність бізнесу; людський розвиток; вища освіта; інноваційні технології фінансування.

Актуальність теми дослідження. Сучасні складні умови функціонування національної економіки, обмеженість протиепідемічними заходами ділової активності, звуження сектору малого і середнього бізнесу, зростання безробіття, падіння ВВП, зниження надходжень до державного і місцевих бюджетів, відтак – послаблення маневреності інструментів бюджетної політики, загострюють соціальні проблеми, що актуалізує дослідження, пов'язані з пошуком фінансового забезпечення реалізації державних соціальних програм людського розвитку.

Соціальний розвиток суспільства безпосередньо пов'язаний з подальшим вдосконаленням системи державного регулювання і управління фінансовим забезпеченням соціальної сфери та реалізації соціальних програм, орієнтованих на найбільш пріоритетні суспільно необхідні напрями. У процесі фінансового забезпечення реалізації державних соціальних програм в умовах нестабільності важливо розширити джерела їх фінансування, реалізуючи потенціал соціально відповідального бізнесу та запроваджуючи інноваційні технології формування коштів.

Постановка проблеми. У цьому аспекті актуальною проблемою є задіяння та використання нових, нетрадиційних джерел і способів фінансування для реалізації ефективних державних соціальних програм, що сприятиме людському розвитку, впровадженню інклюзивного підходу до генерації економічного зростання, враховуючи що інклюзивна економіка є одним із пунктів досягнення глобальних цілей сталого розвитку до 2030 року, які Україна адаптує до своїх умов.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні засади фінансового забезпечення реалізації соціальних програм та розвитку соціальної відповідальності бізнесу, а також проблеми задіяння інноваційних технологій формування коштів розглядаються в працях О. Амоші, І. Запатріної, С. Качули, В. Савченка, О. Портної, К. Цуцуй, Д. Чандлера, І. Чугунова та інших.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Постійне недофінансування державних соціальних програм потребує підвищення ефективності їх фінансового забезпечення, розширення позабюджетних джерел фінансування, серед яких – задіяння

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

фінансового потенціалу соціально відповідального бізнесу у різних формах, як основи розвитку інституту партнерства та залучення коштів за допомогою інноваційних технологій фінансування.

Метою статті є визначення теоретичних засад і практичних особливостей розширення джерел і підвищення ефективності фінансового забезпечення державних соціальних програм людського розвитку шляхом стимулювання реалізації потенціалу соціально відповідального бізнесу та використання інноваційних технологій фінансування.

Виклад основного матеріалу. Забезпечення підтримки державою пріоритетних напрямів людського розвитку сприяє підвищенню якості життя населення, розвитку сфер діяльності, які впливають на формування та розвиток людського потенціалу. Об'єктивна необхідність бюджетних видатків передбачає належне виконання державою суспільно необхідних функцій для задоволення потреб людського розвитку. В Україні важливим аспектом є забезпечення гнучкості та виваженості державної фінансової політики щодо людського розвитку [1], відтак, підвищується роль державних соціальних програм та посилюються вимоги до підвищення ефективності їх фінансового забезпечення. В умовах децентралізації фінансових ресурсів та використання програмно-цільового методу бюджетування реалізація соціальних програм все більшою мірою покладається на регіональний/місцевий рівень.

Враховуючи досвід розвинених країн світу формування та реалізація державних програм є невід'ємною рисою організації сучасного бюджетного процесу у більшості країн, орієнтованих на сталий розвиток, та забезпечує [2]:

- зменшення кількості та зростання якості завдяки гнучкості загальнодержавного планування (досвід Японії).

- інформування фахівців, експертів, науковців у процесі формування та реалізації цільових програм за пріоритетами та створення єдиного контролюючого органу (досвід Франції).

- зростання довіри громадськості до бюджетного процесу завдяки здійсненню публічних доповідей головними розпорядниками бюджетних коштів (досвід країн ЄС).

- представлення детальної інформації про розмір коштів, необхідний для реалізації державних цільових програм (далі – ДЦП), розробка в цьому контексті ієрархії заходів та підвищення відповідальності. Це сприяє підвищенню ефективності контролю та застосування різних способів покарання (досвід США).

- публікацію в обов'язковому порядку та у повному обсязі звітності щодо виконання ДЦП, що сприяє дотримання принципу прозорості їх реалізації (досвід Італії).

- концентрацію бюджетних і позабюджетних коштів для виконання державних програм, здійснення наукових (фундаментальних) досліджень завдяки розвиненій системі контрактів (досвід США).

Під дією різноманітних екзогенних та ендогенних чинників в умовах нестабільності, тривалого перебігу так званого «Великого карантину» загострюються фінансові/бюджетні ризики, посилюються вимоги до підвищення ефективності використання бюджетних коштів та зростає потреба у розширенні джерел фінансового забезпечення реалізації державних/регіональних програм соціального спрямування. Вагомим є підвищення надійності та точності прогнозування/планування суспільного розвитку держави для оцінки адекватності, релевантності ДЦП.

Відповідно до представлених М. Квак системних деструктивних чинників, які унеможливають ефективну реалізацію ДЦП в Україні [3], можливо окреслити напрями виправлення ситуації. Серед них - ті, що сприятимуть покращенню умов фінансового забезпечення реалізації державних соціальних програм:

- узгодження програм між собою для уникнення їх повного чи часткового дублювання;
- забезпечення адекватності мети програми засобам її виконання;
- розробка дієвого превентивного механізму протидії виникненню проблем/ризиків різного спектру у процесі реалізації програм;
- підвищення достовірності прогнозів фінансового забезпечення реалізації ДЦП;
- реалізація принципу пріоритетності вирішення проблеми людського розвитку, соціального захисту за умов значної обмеженості бюджетних коштів та широкого кола суспільних потреб;

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

- удосконалення механізму розширення джерел фінансового ДЦП, активізації соціальних інвестицій;
- використання переваг програмно-цільового методу порівняно з іншими методами планування (балансового, нормативного та ін.);
- забезпечення публічності, відкритості та своєчасності звітування та повного аналізу про використання бюджетних та позабюджетних коштів у процесі реалізації соціальних програм;
- здійснення результативного державного фінансового контролю та впровадження реального громадського контролю за реалізацією соціальних програм;
- формування реально діючого механізму притягнення відповідальних осіб за порушення у процесі виконання ДЦП та бюджетних програм, зокрема - недосягнення мети, невиконання одного чи декількох завдань тощо;
- розробка/удосконалення методики оцінки ефективності реалізації соціальних програм, що відображатиме їх специфіку.

Серед інших, найбільш гострими і проблемними питаннями є обмеженість бюджетних коштів та необхідність розроблення методики оцінки ефективності виконання соціальних програм. Це системні проблеми, причому остання, всупереч вимог чинного законодавства, на сьогодні взагалі не вирішена. Про невиконання вимог нормативно-правових актів щодо розробки методики оцінки ефективності бюджетних програм, що враховує їх специфіку, щорічно констатується у звітах про виконання бюджетних програм. На важливості такої оцінки звертає увагу О. Ляшенко, зазначаючи, що визначення показників результативності використання коштів з огляду на особливості тієї чи іншої бюджетної програми, оцінка ефективності державних видатків є необхідним насамперед з позиції розвитку суспільства, тобто соціальної та економічної ефективності програм [4, с. 68]. Такий підхід визначено у Методичних рекомендаціях головного розпорядника бюджетних коштів (на час їх затвердження – Міністерства економіки України) [5], при цьому перелік ряду показників ефективності наводиться тільки для окремих видів програм у якості прикладу. Тобто, на сьогодні набір критеріїв оцінки ефективності державних соціальних цільових програм не є стандартизованим. Вважаємо, що оцінка ефективності фінансування ДЦП соціальної спрямованості має ґрунтуватися на дотриманні принципів результативності, цілісності, селективності, економічності, диференційності та передбачає послідовне виконання таких етапів: 1) формування бази показників оцінки ефективності фінансування соціальної програми; 2) розрахунок значень показників ефективності (часткових та комплексного); розрахунок показника фінансування програми та ефективності фінансування державної соціальної програми.

Подоланню проблеми обмеженості бюджетних коштів на реалізацію соціальних програм, крім оптимізації витрат державного та місцевих бюджетів і реального використання програмно-цільового бюджетування, сприятиме вирішення завдання розширення джерел фінансового забезпечення реалізації соціальних програм, включаючи програми людського розвитку, за рахунок залучення соціально відповідального бізнесу і використання інноваційних технологій фінансування. У зв'язку з цим слушною є думка Н. Орлової та Т. Поспєлової, які відзначають, що вдосконаленню програмно-цільового механізму сприятиме розробка нового покоління соціальних індивідуально орієнтованих програм, спрямованих на вироблення ключових компетенцій людського розвитку, тому державі необхідно ставити та вирішувати серед інших завдання дослідження досвіду та розробка нових форм соціального партнерства під програми нового покоління в соціальній політиці [6].

Соціальне партнерство є формою прояву корпоративної соціальної відповідальності, яка віддзеркалює систему багатосторонніх відносин. Воно припускає постійний діалог ділових структур з владою всіх рівнів і громадянським суспільством про соціальну відповідальність власного бізнесу. Цей діалог повинен носити конструктивний характер, за якого представники влади і громадянського суспільства самі формулюють і демонструють свою частку соціальної відповідальності.

Як свідчать характеристики особливостей різних моделей СВБ, що сформувалися у світі і представлені у (Табл. 1), дослідники виокремлюють європейську, англо-американську, азіатську та африканську моделі. Серед них найбільш поширені – європейська та англо-американська, що

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

демонструють активність СВБ, але розрізняються ступенем її державної регламентації /регулювання та стимулювання.

Таблиця 1

Особливості моделей СВБ у світі

Модель	Характеристика
Європейська	Властива північним країнам Європи. Згідно з цією моделлю основні принципи СВБ регулюються державою відповідно до нормативно-правових актів.
Англо-американська модель	СВБ ґрунтується на створенні робочих місць, здорових умов праці, використанні відповідних механізмів заробітної плати, сплатою високих податків. Характерною рисою є мінімальний вплив держави на розвиток СВБ.
Азійська	СВБ допомагає вирішувати проблеми, якими в інших регіонах традиційно займається держава: бізнес забезпечує найманих працівників житлом, фінансує їх пенсійне забезпечення та охорону здоров'я. Окремі елементи застосовуються в Японії та Південній Кореї.
Африканська	Участь бізнесу в боротьбі з епідеміями, голодом, бідністю. Останні роки широко розвивається модель корпоративної соціальної відповідальності для великого бізнесу, для якої характерним є вплив соціальних ініціатив бізнесу на розвиток економіки, зайнятість населення, умови та оплату праці, охорону навколишнього природного середовища.

Джерело: складено авторами за [7-9]

В Україні доцільно формувати власну модель, враховуючи стан інституційного середовища, національні традиції і кращі практики.

У Стратегії сприяння розвитку соціально відповідального бізнесу (далі - СВБ) в Україні дається доволі ґрунтовне визначення: «Соціальна відповідальність бізнесу є добровільною діяльністю підприємств приватного й державного секторів, спрямованою на дотримання високих стандартів господарської діяльності, соціальних стандартів та якості роботи з персоналом, мінімізацію шкідливого впливу на навколишнє природне середовище з метою вирівнювання наявних економічних і соціальних диспропорцій; створення партнерських відносин між бізнесом, суспільством і державою; покращення результативності бізнесу в довгостроковому періоді» [10]. Враховуючи, що СВБ передбачає переважно добровільну реалізацію певних заходів, що впливають на якість життя певних соціальних прошарків, отже і суспільства загалом, тому важливе значення має належне інституційне середовище, сформоване у суспільстві.

В Україні інститут СВБ (або - корпоративної соціальної відповідальності – КСВ) поступово розвивається, водночас перебуває на початковій стадії формування, що не дозволяє вирішити багато життєво важливих проблем соціуму. Так, більшість компаній не мають визначеної стратегії, обмежуються точковими доброчинними проектами [11]. Як зазначає В. Савченко, ключовими питаннями за таких умов виступають [12]:

- раціональний розподіл соціальних турбот між державою і бізнесом;
- формування в суспільстві реальних очікувань від держави й бізнесу;
- вирішення частини особистих проблем індивідуально кожною людиною.

Результати дослідження експертної організації «CSR Україна» в 2019 році показують, що найпоширеніші практики впровадження КСВ в Україні широко реалізуються у різних напрямках, серед яких - розвиток регіонів (виділення коштів на благодійність, допомога щодо благоустрою території); антикорупційні практики (відмова від хабарів за розв'язання бізнес-проблем) [13].

Поштовхом до подальшого активнішого розвитку КСВ в Україні має стати Концепція реалізації державної політики сприяння розвитку соціально відповідального бізнесу до 2030 року (далі - Концепція) [14], яка свідчить про офіційне визнання соціальної відповідальності, розуміння державою її важливості та необхідності для суспільства. Важливою умовою, що сприяють розвитку КСВ в Україні на загальнодержавному та регіональному рівні є послідовне впровадження в практику положень Концепції. Вузким місцем цієї Концепції експерти називають відсутність закріплених принципів і джерел фінансування плану дій щодо її реалізації.

Ефективність партнерства визначається рівнем відповідальності самої держави як специфічного соціального інституту, для якого бізнес виступає сферою інтересу та інших

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

учасників. Тобто, для ефективної реалізації соціальних програм необхідна їх підтримка усіма зацікавленими сторонами, застосування нових методів і технологій, заснованих на практичному досвіді країн, які успішно вирішують виникаючі виклики і проблеми.

В Україні для розвитку партнерських відносин між місцевими органами влади та бізнесом продовжують формуватися необхідні умови. До них відносяться: розширення фінансової самостійності місцевих бюджетів в умовах бюджетної реформи, підвищення ролі місцевих податків і зборів в бюджетній забезпеченості виконання повноважень місцевими органами влади, завершення реформи децентралізації і ряд інших. Поглиблення процесів фінансової децентралізації в країні переносить проблему реалізації цільових програм на регіональний/місцевий рівень. Необхідність активізації участі бізнесу у фінансуванні соціальних програм в Україні, особливо на регіональному рівні обумовлена слабкістю бюджетного потенціалу, зумовленої дією екзогенних і ендемогенних факторів. Крім того, ситуація ускладнюється тим, що в країні реалізуються реформи в багатьох соціальних сферах (освіті, охороні здоров'я, житлово-комунальному господарстві, пенсійному забезпеченні та ін.). У цьому аспекті важливою формою реалізації КСВ є допомога у вирішенні соціальних проблем на території розташування (присутності), участь в реалізації регіональних цільових соціальних програм. Територіальні органи влади і місцевого самоврядування, з огляду на перспективність співпраці з бізнесом, повинні бути зацікавлені в довгострокових партнерських відносинах для реалізації регіональних / місцевих соціальних проектів і програм шляхом підтримки та стимулювання / заохочення бізнесу, активізації інтегрування фінансових механізмів та інструментів соціально відповідального бізнесу (не тільки великого, а й середнього і малого) для реалізації соціальних програм на основі розвитку державно-приватного партнерства. У зв'язку з цим необхідно вирішити ряд важливих завдань: розробити якісні соціальні проекти, необхідні для розвитку соціальної сфери і в той же час заохочувати створення ініціативних соціальних проектів бізнесом. Проекти, які будуть запропоновані бізнесом для реалізації в рамках публічно-приватного партнерства необхідно оцінювати в найкоротші терміни з урахуванням їх соціального ефекту, впливу на якість життя населення, відповідності стратегічним пріоритетам розвитку регіону. Обґрунтовуючи необхідність таких проектів у розвиток інфраструктури, І. Запатріна акцентує увагу на тому, що без участі приватного бізнесу вихід з кризи буде складним, а в деяких країнах і неможливим [15]. Для спільної реалізації соціальних програм/проектів, перш за все в соціальну інфраструктуру, потенційно можна використовувати бюджет розвитку, який функціонально виділений у складі місцевих бюджетів і має певний перелік законодавчо закріплених джерел. Встановлення партнерських відносин з державою, громадськими інститутами, місцевими органами влади та іншими зацікавленими сторонами - необхідна умова підвищення ролі соціально відповідального бізнесу у фінансуванні соціальних проектів/програм. З огляду на можливість корупційних ризиків, слід врахувати, що успішність оцінки і реалізації таких проектів буде залежати від кваліфікації державних службовців, відповідальних за дану сферу, і посилення контролю за їх діяльністю.

Зміст і обсяг фінансування проектів і програм КСВ, що реалізується бізнесом на території своєї діяльності (присутності) повинні працювати на реалізацію стратегічних і тактичних цілей і завдань сталого розвитку регіону, узгоджуватися з ними, доповнювати / посилювати потенціал (людський, фінансовий, матеріальний) територіальних громад, сприяти посиленню їх стійкості. Необхідність вдосконалення фінансування соціального розвитку в Україні, як зазначає І. Чугунов, передбачає підвищення дієвості стратегічного інструментарію фіскальної політики в умовах бюджетного реформування [16]. Слід зазначити, що підприємства, які отримують податкові пільги, мають демонструвати соціально відповідальну поведінку і не допускати проявів соціально безвідповідальності [17]. Адже обсяг коштів, які щороку втрачає держбюджет від надання податкових пільг, співставимий з обсягом підтримки країни МВФ. Податкові пільги бізнесу - це один з видів державної підтримки, що фактично означає зниження надходжень бюджету та поглиблення принципу справедливості оподаткування, адже зростає нерівність між платниками податків. Так, лише у 2019 році через надання пільг державний бюджет недоотримав

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

суму, еквівалентну 1,3 млрд дол надходжень. Впродовж 2015-2019 років загальні втрати державного бюджету в результаті пільгового оподаткування становлять 6,4 млрд дол [18].

У зв'язку з виникненням у світі пандемії COVID 19, пов'язаним з ним падінням економічної активності соціально відповідальні компанії змінюють пріоритети і шукають нові інструменти, механізми та цілі реалізації соціальних програм. Найбільш дієвими є прояви КСО на території присутності бізнесу, зокрема реалізація соціальних програм в сфері охорони здоров'я, підтримки малозабезпечених, соціально вразливих верств населення, поряд з адаптацією/переорієнтацією діяльності бізнесу в умовах карантинних обмежень.

Пошуку та залученню коштів у соціальну сферу сприяють інноваційні технології фінансування соціального розвитку - краудсорсинг, фандрайзинг та краудфандингові платформи - соціальні комунікації сфери аутсорсингу. Ці технології є новим способом взаємодії учасників соціальних відносин, вони сприяють інклюзивному підходу до генерації економічного зростання. Це важливо, адже інклюзивна економіка є одним із пунктів глобальних цілей до 2030 року, які Україна адаптує до своїх умов [19; 20]. С. Качула і М.Савенко характеризують краудфандинг як інноваційну технологію фінансування, що має перспективи розвитку в Україні [21].

Фандрайзинг (Fundraising, організований збір коштів з недержавного сектора) - процес залучення ресурсів для реалізації соціально важливих проектів, програм, конкурсів, грантів тощо. Він виступає інструментом соціально-відповідальної взаємодії суб'єктів соціального розвитку (бізнесу, держави, громадських організацій та інших). Фандрайзинг може базуватися на традиційних та нетрадиційних методах. Серед видів фандрайзингу варто виділити адресний збір коштів та програмну чи проектну діяльність. Адресний збір – залучення коштів заради чогось дуже зрозумілого, збір грошей для допомоги конкретній людині. Досить часто такий метод має своє практичне застосування під час збирання грошей для хворих дітей на дороге лікування. В таких умовах все досить прозоро: відоме ім'я особи, яка потребує коштів, її фото, є копії медичних документів, зрозумілий діагноз та яке лікування або препарати необхідні, відомі ціни. Також інструментом фандрайзингу вважається ендавмент-фонд, дохід від якого є потенційним джерелом фінансування ДЦП у сфері вищої освіти. Є непоодинокі приклади із світової практики, які демонструють використання механізму фінансування державних соціальних програм за рахунок цільових фондів. Прозорість формування і використання коштів ендавмент-фондів дає чітке розуміння благодійникам, на що йдуть ці кошти і яким буде результат. В Україні ЗВО формуються ендавмент-фонди, водночас вони не мають тривалої історії функціонування, процес нагромадження їх потенціалу триває.

Слід зазначити, що програмна (проектна) діяльність – це організація і розвиток соціальних сервісів з урахуванням накладних витрат, зарплати адміністративних співробітників і залучених фахівців. У багатьох фондів є програми, на реалізацію яких необхідно залучати кошти, наприклад: програма реабілітації інвалідів, програма соціальної адаптації дітей сиріт, програма з організації регулярної волонтерської допомоги в лікарні та інші.

У контексті людського розвитку особлива увага має приділятися освіті, зокрема вищій. В 2019 році в Україні видатки державного бюджету на вищу освіту у відсотках від загальної суми видатків на освіту в цілому складають 25 % і відповідають рівню розвинутих країн, таких як Німеччина (26 %), Польща (23 %), Велика Британія (26 %), але якщо порівняти абсолютні показники – Україна значно поступається цим країнам. В Україні «фінансування вищої освіти має системні вади, тому залишається неефективним, а ЗВО постійно відчують брак коштів на забезпечення функціонування та розвиток» [22]. Водночас, щороку кількість студентів, що навчається за рахунок коштів юридичних осіб зростає, що демонструє парадоксальну ситуацію. У 2008 році цей показник був надзвичайно низьким і складав 0,4% від загальної кількості здобувачів вищої освіти, у 2018 році він знизився до 0,1%. Чому бізнес не зацікавлений у вкладенні коштів у вищу освіту? Пояснення, що це відбувається внаслідок суттєвого розриву між вимогами роботодавців і рівнем освіти у вітчизняних ЗВО, на наш погляд, є дещо спрощеним і потребує окремого поглибленого дослідження. Сьогодні державна стратегія соціального розвитку має передбачати раціональне поєднання бюджетної підтримки та використання всіх інструментів благодійництва і меценатства. Представники бізнесу, окремі фізичні особи,

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

благодійники та меценати, можуть надавати фінансову підтримку шляхом проведення грантових конкурсів з метою відбору і подальшого фінансування соціальних проектів, зокрема і у сфері освіти. Основними напрямками удосконалення фінансового забезпечення реалізації державних програм у сфері вищої освіти за участю соціально відповідального бізнесу можуть стати: цільова підготовка фахівців; започаткування спеціальних курсів, що відповідають специфіці підприємства/галузі; участь у розвитку матеріально-технічної бази ЗВО; спонсорські внески в ендаумент-фонд ЗВО; виділення грантів на підготовку фахівців, на виплату стипендій кращим студентам та інші.

Відповідальність бізнесу може поширюватися на вирішення соціальних проблем шляхом проведення спільних заходів з органами місцевого самоврядування, які фінансуються за рахунок грантів. Зараз в Україні за рахунок грантів реалізується ряд програм в сфері науки, освіти, охорони здоров'я, соціального забезпечення.

Грант – це цільові кошти, що надаються на певні цілі (реалізацію благодійних програм, соціальних проектів, на дослідження, навчання, масштабування бізнесу, консалтинг, обмін досвідом або на тестування своїх ідей чи інші суспільно корисні цілі). Використання цих коштів передбачає звітування про їх використання. Грантові кошти не потрібно повертати, а прибуток лишається авторам інновацій. Гранти, як вагомий інструмент фінансування державних соціальних програм можуть надаватися через механізми міжнародних донорських організацій, міжнародної технічної допомоги, а також реалізацію проектів КСО.

На сучасному етапі Україна залучена до європейських соціальних програм: Восьма рамкова програма ЄС з наукових досліджень «Горизонт – 2020» або FP8 (80 млрд. євро на 2014-2020 рр.), EUREKA, GALILEO, «Еразмус +», що замінила собою з 2014 по 2020 рр. сім попередніх освітянських та молодіжних програм, таких як «Erasmus Mundus», «Жан Моне», «Леонардо да Вінчі», «Tempus», «Молодь в дії», «2020 Vision for the European Research Area», а також Концепції Європейської Комісії «Ширша Європа – сусідство: нові рамки для відносин із східними та південними сусідами ЄС», «Угоди Асоціації Україна-ЄС 2014», «Європа 2020» [23].

Окремі грантові програми, що реалізуються в Україні в сфері освіти, науки, соціального забезпечення, розвитку громадянського суспільства, наведено в (Табл. 2).

Таблиця 2

Грантові програми від міжнародних та національних донорів, що реалізуються в Україні

Сфера	Програми
Освіта, наука та культура	Програма «Креативна Європа» - 1,46 млрд євро. Фонд громадських досліджень і розвитку (CRDF) (США) 21,55 млн. дол. Міжнародний фонд «Відродження» (Україна) – 310 млн. дол. Міжнародний благодійний фонд «Наукове партнерство» (Європа, США, Канада). Міжнародний Вишеградський фонд (Польща, Словаччина, Чехія, Угорщина) – 8 млн євро. Агентство з міжнародного співробітництва Ізраїлю «МАШАВ». Програма «Відкритий світ». Конгрес США.
Розвиток громадянського суспільства, місцевого самоврядування, розвитку громад	Стипендія Гельміта Шмідта з публічної політики та державного управління Фонд Джона та Кетрін Макартур. Європейський фонд підтримки демократії (EED). Фонд Роберта Шумана (Франція). Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) з 1992 р. понад 3 млрд. дол. Міжнародна організація з міграції (МОМ) (Великобританія, Ірландія). Програма Британської ради «Активні громадяни». Міністерство закордонних справ Естонії - 3,7 млн євро Проект «Громадянське суспільство для розвитку демократії та прав людини Україні» (Міністерство закордонних справ Данії) – 4,1 млн. дол. Швейцарське бюро співробітництва в Україні - 25 млн швейцарських франків на рік

Джерело: складено авторами за даними [24]

Україна та ЄС «співпрацюють у соціальній сфері з метою: підготовки до імплементації європейських стандартів у сферах гендерної рівності, охорони здоров'я та безпеки праці, трудового законодавства; розробки стратегічного підходу у сфері зайнятості..., а також зниження

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

кількості бідних і незахищених людей; збалансованого розвитку за рахунок впровадження інновацій, накопичення інтелектуального капіталу та розвитку підприємництва» [25].

Висновки. Таким чином, об'єктивно необхідною умовою людського розвитку є розширення джерел фінансування державних соціальних програм. Удосконалення оцінювання ефективності фінансування державних соціальних програм пропонується на основі дотримання таких принципів: результативності, цілісності, селективності, економічності та диференційності у визначеній послідовності етапів.

Необхідність вирішення соціальних пріоритетів обумовлює більш активне залучення на засадах партнерства відповідального бізнесу для фінансування державних соціальних програм, зокрема програм людського розвитку. Потреба у диверсифікації джерел фінансового забезпечення реалізації програм людського розвитку підвищує важливість державного стимулювання та підтримки КСВ як джерела і рушійної сили змін у їх фінансуванні.

Залучення коштів у соціальну сферу можливо за допомогою таких інноваційних технологій фінансування, як фандрайзинг, краудсорсинг та краудфандингові платформи, оптимального поєднання бюджетної підтримки та використання всіх інструментів благодійництва, меценатства, коштів міжнародних фондів, грантового фінансування найбільш ефективних соціальних проектів. Такі заходи у підсумку сприятимуть оптимізації бюджетних видатків на реалізацію державних соціальних програм людського розвитку.

З огляду на зарубіжний та вітчизняний досвід КСВ державні соціальні програми на регіональному рівні повинні вирішувати соціальні проблеми, реалізовувати пріоритетні програми людського розвитку та розроблені спільно бізнесом, громадськими організаціями та органами місцевого самоврядування соціальні проекти. Проекти на умовах співфінансування за певними напрямками мають входити до галузевих регіональних програм.

Незважаючи на перешкоди і несприятливі чинники, в Україні постійно збільшується кількість соціально відповідальних підприємств, що залучаються до реалізації благодійних програм, насамперед шляхом відкриття власних благодійних фондів для фінансування стратегічних благодійних ініціатив. Проте становлення соціальної відповідальності вітчизняного бізнесу і соціального підприємництва в порівнянні з розвиненими країнами все ще помітно відстає. Для динамічного розвитку КСВ на регіональному рівні з урахуванням досвіду і тенденцій його розвитку в країнах ЄС необхідно: стандартизація практики подання соціальних звітів, підвищення їх прозорості і доступності зацікавленими сторонам (стейкхолдерами); боротьба з корупцією, тіньовою економікою; встановлення строків розгляду інвестиційних пропозицій бізнесу, пов'язаних з ініціюванням соціальних програм, посилення контролю за цим процесом; розробка стимулів для бізнесу, що реалізує соціальні програми на регіональному рівні.

Для зміцнення інституту партнерства та формування на цій основі системи результативної інтеграції фінансових джерел для реалізації державних соціальних програм загалом та насамперед програм розвитку вищої освіти зокрема, як невід'ємної компоненти покращення якості життя у суспільстві та основи інноваційного розвитку, важливим є створення належних інституційних умов. Державна політика має стимулювати поширення інституційних норм соціальної відповідальності, створюючи умови для здійснення бізнесом соціальних інвестицій, формуючи спрямоване на бізнес-співтовариство законодавче поле, стимулюючи соціально орієнтовані ініціативи тощо.

Взаємодія держави, соціально відповідального бізнесу, домогосподарств поряд з належно організованим фінансовим контролем (державним і громадським) та дотриманням прозорості, доступності узагальненої звітності сприятиме підвищенню ефективності реалізації державних соціальних програм, як вагомого підґрунтя людського розвитку.

Список використаних джерел:

1. Chugunov, I., Kachula, S. State financial policy as a component of social-economic development of society. The potential of Modern Science: monograf, Sciemsee Publishing, London, Unaited Kingdom. 2019. Vol. 2. P. 29-44.
2. Заріцька, Я. О. Зарубіжний досвід реалізації програмно-цільового планування на державному рівні / Я. О. Заріцька // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. - 2013. - Вип. 1(2). - С. 294-298.
3. Квак, М. В. Державні цільові програми – основа реалізації політики сталого розвитку в Україні / М. В. Квак // Економічний аналіз. - 2017. - Т. 27, № 1. - С. 43-48.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

4. Перший етап модернізації економіки України: досвід та проблеми: монографія / за ред. О. І. Ляшенка. - Запоріжжя: КПУ, 2014. - 798 с.
5. Методичні рекомендації щодо проведення оцінки економічної та соціальної ефективності виконання державних цільових програм [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства економіки України № 742 від 24. 06. 2010 р. – Режим доступу : <https://ips.ligazakon.net/document/ME100608>.
6. Поспелова, Т. В. Програмно-цільовий механізм державного регулювання соціальної сфери / Т. В. Поспелова, Н. С. Орлова // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу "Києво-Могилянська академія"]. Серія : Державне управління. - 2017. - Т. 290, Вип. 278. - С. 108-113.
7. Chandler, D. (2016). *Strategic Corporate Social Responsibility: Sustainable Value Creation*. UK: SAGE Publications, Inc., 488 p.
8. Tsutsui, K., Lim, A. (2016). *Corporate Social Responsibility in a Globalizing World (Business and Public Policy)*. Cambridge: Cambridge University Press, 512 p. (Reprint edition).
9. Lysiak, L., Kachula, S., Kulichenko, V. Ukraine-EU cooperation for realization of innovative projects and programs aimed at public financial management modernization. *Problems and Perspectives in Management*. 2017. Vol. 15 (2). P. 211-220.
10. Стратегія сприяння розвитку соціальної відповідальності бізнесу в Україні. – Режим доступу : http://svb.ua/sites/default/files/201309_strategiya_spriannya_rozvitku_svb_v_ukrayini.pdf.
11. Воробей, І. Журовська. – К. : Проект СВБ, 2012. – 56 с. – Режим доступу : <http://www.svb.ua/>.
12. Савченко, В. Ф. Регулювання соціального розвитку в Україні через інвестиційно-інноваційні важелі та інструменти / В. Ф. Савченко // Проблеми і перспективи економіки та управління. - 2019. - №2(18). - С. 163-173. – Режим доступу : <http://preu.stu.cn.ua/article/view/184234/183985>.
13. Практики КСВ в Україні / за ред. М. Саприкіної. – Центр «Розвиток КСВ», Київ, 2019. - 152 с.
14. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері сприяння розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні на період до 2030 року [Електронний ресурс]: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24 січня 2020 року № 66-р. – Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/laws/show/66-2020-p#Text.
15. Zapatriņa, I. Unsolicited Proposals for PPPs in Developing Economies? *EPPPL*. 2019. 15 (2). С. 118-128.
16. Чугунов, І. Я. Довгострокова бюджетна стратегія у системі економічної циклічності / І. Чугунов // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. - 2014. - № 5. - С. 64-77.
17. Portna, O., Kachula, S., Lysiak, L. Social responsibility development in the conditions of globalization: financial flows focus. *SHS Web of Conferences* 67, 06042 (2019) DOI: <https://doi.org/10.1051/shsconf/20196706042>.
18. Марчак, Д. Загублені мільярди. Хто і скільки втрачає, а хто – отримує від податкових пільг [Електронний ресурс] / Д. Марчак, Ю. Маркуц. – Режим доступу : <https://www.epravda.com.ua/publications/2020/07/8/662686/>.
19. Стратегія сталого розвитку України до 2030 року. – Режим доступу : https://www.undp.org/content/dam/ukraine/docs/SDGreports/UNDP_Strategy_v06-optimized.pdf.
20. Головня, О. М. Інноваційні технології фінансування соціального розвитку національної економіки / О. М. Головня // Науковий вісник Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу. Серія : Економіка та управління в нафтовій і газовій промисловості. - 2019. - № 2. - С. 93-102.
21. Качула, С. В. Краудфандинг як інноваційна технологія фінансування: перспективи розвитку в Україні. Краудфандинг як інноваційна технологія фінансування перспективи розвитку в Україні / С. В. Качула, М. С. Савенко // *Актуальні проблеми та перспективи розвитку економіки в умовах глобальної нестабільності*: матеріали IV міжн. наук.-практ. конф. (Кременчук, 1-2 грудня 2016 р.). - Кременчук: КНТУ імені Михайла Остроградського, 2016. - С.105-107.
22. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2021-2031 роки. Міністерство освіти і науки України. Київ, 2020. 71 с. – Режим доступу : proj_edu_strategy_2021-2031.pdf.
23. Чалюк, Ю. О. Імплементация в Україні європейських соціальних стандартів / Ю. О. Чалюк // *Економічні студії*. - 2019. - № 3. - С. 173–177. – Режим доступу : <http://ir.kneu.edu.ua/2018/31368>.
24. Чалюк, Ю. О. Особливості соціальної політики ЄС / Ю. О. Чалюк // *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. - 2014. - Вип. 5. Ч. 1. - С. 115-118.
25. Амоша, О. І. Про фінансове забезпечення реалізації програм сталого соціально-економічного розвитку / О. І. Амоша, К. В. Міхальова. // *Ефективна економіка*. - 2014. - № 1. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2703>.

UDC 338.242[005.35:330.341.1]

JEL Classification: J24, O38, Q01

L. V. Lysiak, Doctor of Economics,
Professor,
V. O. Ziuzin, Postgraduate Student,
Y. I. Petrova, Postgraduate Student

HUMAN DEVELOPMENT STATE PROGRAMS SOURCES OF FUNDING EXPANSION: ENGAGING OF SOCIAL RESPONSIBLE BUSINESS, AND USE OF INNOVATIVE TECHNOLOGIES

Abstract. *The article considers the theoretical and practical principles of funding sources expanding for the state programs of social orientation - human development. The directions of the state social programs financial maintenance efficiency increasing are outlined. Lack of methods for evaluating the effectiveness of their implementation and limited budget are*

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

identified among the most problematic issues. The author's approach for the state social programs funding effectiveness assessment improving based on compliance. It was found that the need to address social priorities leads to more active involvement of responsible business on a partnership basis to finance state human development programs. The directions of improvement of financial maintenance in higher education state programs realization are defined. Attention is paid to the possibilities of the social sphere funds engaging through such innovative financing technologies, optimal combination of budget support and use of all instruments of charity, international funds, grant funding of the most effective social projects. Emphasis is placed on the need to create appropriate conditions for partnership institution strengthening and forming on this basis an effective financial sources integration system for the implementation of state social programs in general and higher education programs in particular, as an integral component of improving quality of life and of innovation base. It is emphasized that close cooperation between the state, socially responsible business, households, along with properly organized financial control (state and public) and transparency, accessibility of generalized reporting will support state social programs effectiveness increasing as an important basis for human development.

Keywords: budget expenditures; financial support; program; efficiency assessment; social responsibility of business; human development; higher education; innovative financing technologies.

References:

1. Chugunov, I., Kachula, S. (2019). State financial policy as a component of social-economic development of society. *The potential of Modern Science*. (Vol. 2). (pp. 29-44). London: Sciecee Publishing [in English].
2. Zaritska, Ya. O. (2013). Zarubizhnyi dosvid realizatsii prohramno-tsilovoho planuvannia na derzhavnomu rivni [Foreign experience in the implementation of program-targeted planning at the state level]. *Teoretychni i praktychni aspekty ekonomiky ta intelektualnoi vlasnosti - Theoretical and practical aspects of economics and intellectual property*, 1(2), 294-298 [in Ukrainian].
3. Kvak, M. V. (2017). Derzhavni tsilovi prohramy – osnova realizatsii polityky staloho rozvytku v Ukraini [State target programs are the basis for the implementation of sustainable development policy in Ukraine]. *Ekonomichnyi analiz - Economic analysis*, 27(1), 43-48 [in Ukrainian].
4. Liashenko, O. I. (Ed.). (2014). *Pershyi etap modernizatsii ekonomiky Ukrainy: dosvid ta problemy [The first stage of modernization of Ukraine's economy: experience and problems]*. Zaporizhzhia: KPU [in Ukrainian].
5. Nakaz Ministerstva Ekonomiky Ukrainy "Metodychni rekomendatsii shchodo provedennia otsinky ekonomichnoi ta sotsialnoi efektyvnosti vykonannia derzhavnykh tsilovykh prohram" : vid 24.06.2010, № 742 [Order of the Ministry of Economy of Ukraine "Methodical recommendations for assessing the economic and social efficiency of the implementation of state target programs" from June, 24 2010, № 742]. *ips.ligazakon.net*. Retrieved from <https://ips.ligazakon.net/document/ME100608> [in Ukrainian].
6. Orlova, N. S., Pospelova, T. V. (2017). Prohramno-tsilovyi mekhanizm derzhavnoho rehuliuвання sotsialnoi sfery [Program-target mechanism of state regulation of the social sphere]. *Naukovi pratsi. Derzhavne upravlinnia - Scientific works. Governance*, 278(290), 108-113 [in Ukrainian].
7. Chandler, D. (2016). *Strategic Corporate Social Responsibility: Sustainable Value Creation*. UK: SAGE Publications, Inc [in English].
8. Tsutsui, K., Lim, A. (2016). *Corporate Social Responsibility in a Globalizing World (Business and Public Policy)*. Cambridge: Cambridge University Press, [in English].
9. Lysiak, L., Kachula, S., Kulichenko, V. (2017). Ukraine-EU cooperation for realization of innovative projects and programs aimed at public financial management modernization. *Problems and Perspectives in Management*, 15(2), 211-220 [in English].
10. Stratehiia spriannia rozvytku sotsialnoi vidpovidalnosti biznesu v Ukraini [Strategy for promoting the development of corporate social responsibility in Ukraine]. *svb.ua*. Retrieved from http://svb.ua/sites/default/files/201309_strategiya_spriannia_rozvytku_svb_v_ukrayini.pdf [in Ukrainian].
11. Vorobei, V., Zhurovska, I. (2012). *Sotsialna vidpovidalnist biznesu. Ukrainski realii ta perspektyvy [Corporate social responsibility. Ukrainian realities and prospects]*. Kyiv: Proekt SVB. Retrieved from <http://www.svb.ua/> [in Ukrainian].
12. Savchenko, V. F. (2019). Rehuliuвання sotsialnoho rozvytku v Ukraini cherez investytsiino-innovatsiini vazheli ta instrumenty [Regulation of social development in Ukraine through investment and innovation levers and tools]. *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnia - Problems and prospects of economics and management*, 2(18), 163-173. Retrieved from <http://ppeu.stu.cn.ua/article/view/184234/183985> [in Ukrainian].
13. Saprykina, M. (Ed.). (2019). *Praktyky KSV v Ukraini [CSR practices in Ukraine]*. Kyiv: Tsentr «Rozvytok KSV» [in Ukrainian].
14. Rozporiadzhennia Kabinet Ministriv Ukrainy "Pro skhvalennia Kontseptsii realizatsii derzhavnoi polityky u sferi spriannia rozvytku sotsialno vidpovidalnoho biznesu v Ukraini na period do 2030 roku" vid 24 sichnia 2020, № 66-r [Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On approval of the Concept of implementation of state policy in the field of promoting the development of socially responsible business in Ukraine until 2030" of January 24, 2020 № 66-r]. (2020). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/66-2020-%D1%80#Text> [in Ukrainian].
16. Zapatrina, I. (2019). Unsolicited Proposals for PPPs in Developing Economies? *EPPPL*, 15(2), 118-128 [in English].
15. Chuhunov, I. Ya. (2014). Dovhostrokova biudzhethna stratehiia u systemi ekonomichnoi tsyklichnosti [Long-term budget strategy in the system of economic cyclicity]. *Visnyk KNTEU - Bulletin of KNTEU*, 5, 64-77 [in Ukrainian].
17. Portna, O., Kachula, S. & Lysiak, L. (2019). Social responsibility development in the conditions of globalization: financial flows focus. *SHS Web of Conferences*, 67. DOI: <https://doi.org/10.1051/shsconf/20196706042> [in Ukrainian].
18. Marchak, D., Markuts, Yu. (2020). Zahubleni miliardy. Khto i skilky vtrachaie, a khto – otrymuie vid podatkovykh pilh [Billions lost. Who loses and how much, and who - receives from tax benefits]. *www.epravda.com.ua*. Retrieved from <https://www.epravda.com.ua/publications/2020/07/8/662686/> [in Ukrainian].

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

19. Stratehii staloho rozvytku Ukrainy do 2030 roku [Strategies for sustainable development of Ukraine until 2030]. (n.d.). [www.undp.org](https://www.undp.org/content/dam/ukraine/docs/SDGreports/UNDP_Strategy_v06-optimized.pdf). Retrieved from https://www.undp.org/content/dam/ukraine/docs/SDGreports/UNDP_Strategy_v06-optimized.pdf [in Ukrainian].

20. Holovnia, O. M. (2019). Innovatsiini tekhnolohii finansuvannia sotsialnoho rozvytku natsionalnoi ekonomiky [Innovative technologies for financing the social development of the national economy]. *Naukovyi visnyk Ivano-Frankivskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu nafty i hazu. Seriya: Ekonomika ta upravlinnia v naftovii i hazovii promyslovosti - Scientific Bulletin of Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas. Series: Economics and Management in the Oil and Gas Industry*, 2, 93-102. Retrieved from <http://elar.nung.edu.ua/handle/123456789/7468> [in Ukrainian].

21. Kachula, S. V., Savenko, M. S. (2016). Kraudfandynh yak innovatsiina tekhnolohiia finansuvannia: perspektyvy rozvytku v Ukraini [Crowdfunding as an innovative financing technology: prospects for development in Ukraine]. *Aktualni problemy ta perspektyvy rozvytku ekonomiky v umovakh hlobalnoi nestabilnosti – Actual problems and prospects of economic development in the conditions of global instability : materials of 4th international scientific-practical conference*. (pp. 105-107). Kremenchuk: KNTU imeni Mykhaila Ostrohradskoho [in Ukrainian].

22. Stratehii rozvytku vyshchoi osvity v Ukraini na 2021-2031 roky [Strategy for the development of higher education in Ukraine for 2021-2031]. (2020). www.reform.org.ua. Retrieved from http://www.reform.org.ua/proj_edu_strategy_2021-2031.pdf [in Ukrainian].

23. Chaliuk, Yu. O. (2014). Osoblyvosti sotsialnoi polityky YeS [Features of EU social policy]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnogo universytetu. Seriya «Ekonomichni nauky» - Scientific Bulletin of Kherson State University. Economic Sciences Series*, 5(1), 115-118 [in Ukrainian].

24. Chaliuk, Yu. O. (2019). Implementatsiia v Ukraini yevropeyskykh sotsialnykh standartiv [Implementation of European social standards in Ukraine]. *Ekonomichni studii – Economic studies*, 3, 173–177. Retrieved from <http://ir.kneu.edu.ua/> [in Ukrainian].

25. Amosha, O. I., Mikhalova, K. V. (2014). Pro finansove zabezpechennia realizatsii proham staloho sotsialno-ekonomichnoho rozvytku [On financial support for the implementation of programs of sustainable socio-economic development]. *Efektivna ekonomika - Efficient economy*, 1. Retrieved from <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2703> [in Ukrainian].

Надійшла 09.11.2020

Бібліографічний опис для цитування :

Лисяк Л. В., Зюзін В. О., Петрова Я. І. Розширення джерел фінансування реалізації державних програм людського розвитку: залучення соціально відповідального бізнесу та використання інноваційних технологій. *Науковий вісник Полісся*. 2020. № 2 (21). С. 6-16.

Лисяк Любов Валентинівна	доктор економічних наук, професор, професор кафедри державних, місцевих та корпоративних фінансів, Університет митної справи та фінансів; orcid.org/0000-0003-2948-7089; ResearcherID:AAU-9029-2020; E-mail:L_Lubov@ua.fm;
Lysiak Liubov Valentynivna	Doctor of Economics, Professor, Professor of Department of State, Local and Corporate Finance, University of Customs and Finance; orcid.org/0000-0003-2948-7089; ResearcherID:AAU-9029-2020; E-mail:L_Lubov@ua.fm;
Зюзін Віталій Олегович	аспірант кафедри державних, місцевих та корпоративних фінансів, Університет митної справи та фінансів; orcid.org/0000-0001-8093-0790; ResearcherID:D-9543-2017; E-mail:ziuzin.vitalii@gmail.com;
Ziuzin Vitalii Olehovych	Postgraduate Student, Department of State, Local and Corporate Finance, University of Customs and Finance; orcid.org/0000-0001-8093-0790; ResearcherID:D-9543-2017; E-mail:ziuzin.vitalii@gmail.com;
Петрова Яна Іванівна	аспірант кафедри державних, місцевих та корпоративних фінансів, Університет митної справи та фінансів; orcid.org/0000-0002-8114-668X; ResearcherID:F-3571-2018; E-mail:boeing768@gmail.com;
Petrova Yana Ivanivna	Postgraduate Student, Department of State, Local and Corporate Finance, University of Customs and Finance; orcid.org/0000-0002-8114-668X; ResearcherID:F-3571-2018; E-mail:boeing768@gmail.com.